

ASSI HARKOMA 22.3.2018

Toimiiko YVA-menettelyn vuorovaikutus alkuperäiskansojen näkökulmasta?

– Mitä annettavaa Akwé: Kon -ohjeistuksella voi olla
YVAlle?

ARKTINEN KESKUS
Lapin yliopisto

AKWÉ: KON -MENETTELYN SOVELTAMINEN YVA-PROSESSEISSA

Arktinen YVA – Suositukset hyvistä ympäristövaikutusten arviointikäytännöistä (YVA-käytännöistä) arktisilla alueilla.

→ Arktisella keskuksella suunnitteilla alahanke, jonka tavoitteena on tuottaa tietoa 1) Akwe: Kon -menettelystä ja 2) menettelyn soveltamismahdollisuuksista YVA-prosesseihin arktisella alueella.

Kysymykset:

1. Onko Akwé: Kon -menettelyä mahdollistaa soveltaa YVA-prosesseissa?
2. Miten Akwé: Kon -menettely voidaan liittää osaksi olemassa olevia YVA-prosesseja?
3. Voidaanko Akwé: Kon -menettelyllä turvata alkuperäiskansojen tosiasiallinen osallistuminen YVA-prosesseihin?
4. Voidaanko Akwé: Kon -menettelyllä edistää alkuperäiskansojen perinnetiedon hyödyntämistä YVA-prosesseissa?

ESITYKSEN SISÄLTÖ

Berit Siilasjoki, Enontekiö, 2017

1. YVA-PROSESSIEN HAASTEET ALKUPERÄISKANSOJEN NÄKÖKULMASTA
2. JOHDATUS:
 - BIOLOGISEN MONIMUOTOISUUDEN YLEISSOPIMUS (CBD)
 - AKWÉ: KON -OHJEET
3. AKWÉ: KON -MENETTELY SUOMESSA
4. SAAMELAISTEN PERINNETIEDON SISÄLLYTTÄMINEN YMPÄRISTÖPÄÄTÖKSENTEKOON -PROJEKTI
5. AKWÉ: KON -MENETTELYN KEHITTÄMISTARPEET
6. AKWÉ: KON -MENETTELYN SOVELTAMINEN YVA-PROSESSEISSA (?)

1. YVA-PROSESSIN HAASTEET ALKUPERÄISKANSOJEN NÄKÖKULMASTA

Alkuperäiskansat tyytymättömiä YVA-menettelyihin

YVA-menettelyihin liittyvä haasteita:

- Alkuperäiskansojen osallistuttaminen (tosiasiallinen vaikuttamismahdollisuus)
- Perinnetiedon hyödyntäminen (käytännön tason haasteet)

Ratkaisu:

- Uudenlaiset osallistuttamistyökalut (alkuperäiskansalähtöinen vaikutusten arviointi)

2. BIOLOGISTA MONIMUOTOISUUTTA KOSKEVA YLEISSOPIMUS

Biodiversiteetti sopimus (CBD, engl. *Convention on Biological Diversity*) on vuonna 1992 Rio de Janeirossa solmittu Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus. Sopimuksen on allekirjoittanut 168 osapuolta (Suomi 1994)

Tavoitteet:

- biologisen monimuotoisuuden suojele
- sen osien kestävä käyttö sekä
- perintöaineksen käytöstä saadun hyödyn oikeudenmukainen ja tasapuolinen jako

**Convention on
Biological Diversity**

Artikla 8(j)

Kunkin sopimuspuolen tulee mahdollisuuksien mukaan ja soveltuvin osin kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti

- kunnioittaa, suojella ja ylläpitää alkuperäiskansojen ja paikallisten yhteisöjen sellaista tietämystä, keksintöjä ja käytäntöä, joka sisältyy biologisen monimuotoisuuden suojele ja kestävä käytön kannalta merkityksellisiin perinteisiin elämänmuotoihin ja edistää ja laajentaa niiden soveltamista mainittujen yhteisöjen luvalla ja myötävaikutuksella sekä
- rohkaista tietämyksestä, keksinnöistä ja käytännöstä saadun hyödyn tasapuolista jakoa.

Artikla 10

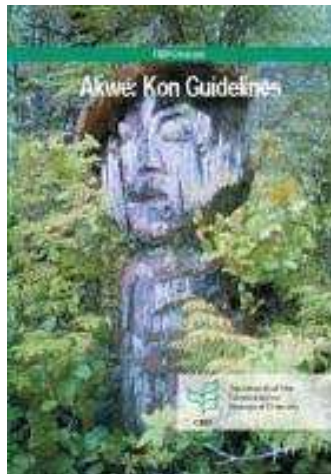
koskee biologisen monimuotoisuuden osien kestävä käyttöä. Artiklan alakohdan 10 (c) mukaan kunkin sopimuspuolen tulee mahdollisuuksien mukaan ja soveltuvin osin suojella ja rohkaista biologisten luonnonvarojen perinteistä käyttöä vanhojen kulttuurien käytännön mukaisesti tavalla, joka soveltuu suojele ja kestävä käytön edellytyksiin.

2. AKWÉ: KON -OHJEET

”Vapaaehtoiset ohjeet sellaisten hankkeiden **kulttuuristen-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnille**, joita aiotaan toteuttaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöjen pyhillä paikoilla ja niiden perinteisesti asuttamilla ja käyttämällä maa- ja vesialueilla tai jotka todennäköisesti vaikuttavat näihin.”

VAIKUTUSARVIOINTITYÖKALUA / OSALLISTUTTAMISTYÖKALU / YHTEISEN TIEDON TUOTTAMISEN MEKANISMI

Akwé: Kon ohjeet:

- tarjoavat yhteistyöpuitteet alkuperäiskansojen täysipainotteiseen osallistumiseen vaikutusten arviointiin
- varmistavat perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen huomioimisen vaikutusten arvioinnin yhteydessä

→ Tietoa suunniteltujen hankkeiden vaikutuksista alkuperäiskansojen perinteisiin elinkeinoihin, kulttuuriin ja kulttuuriperintöön

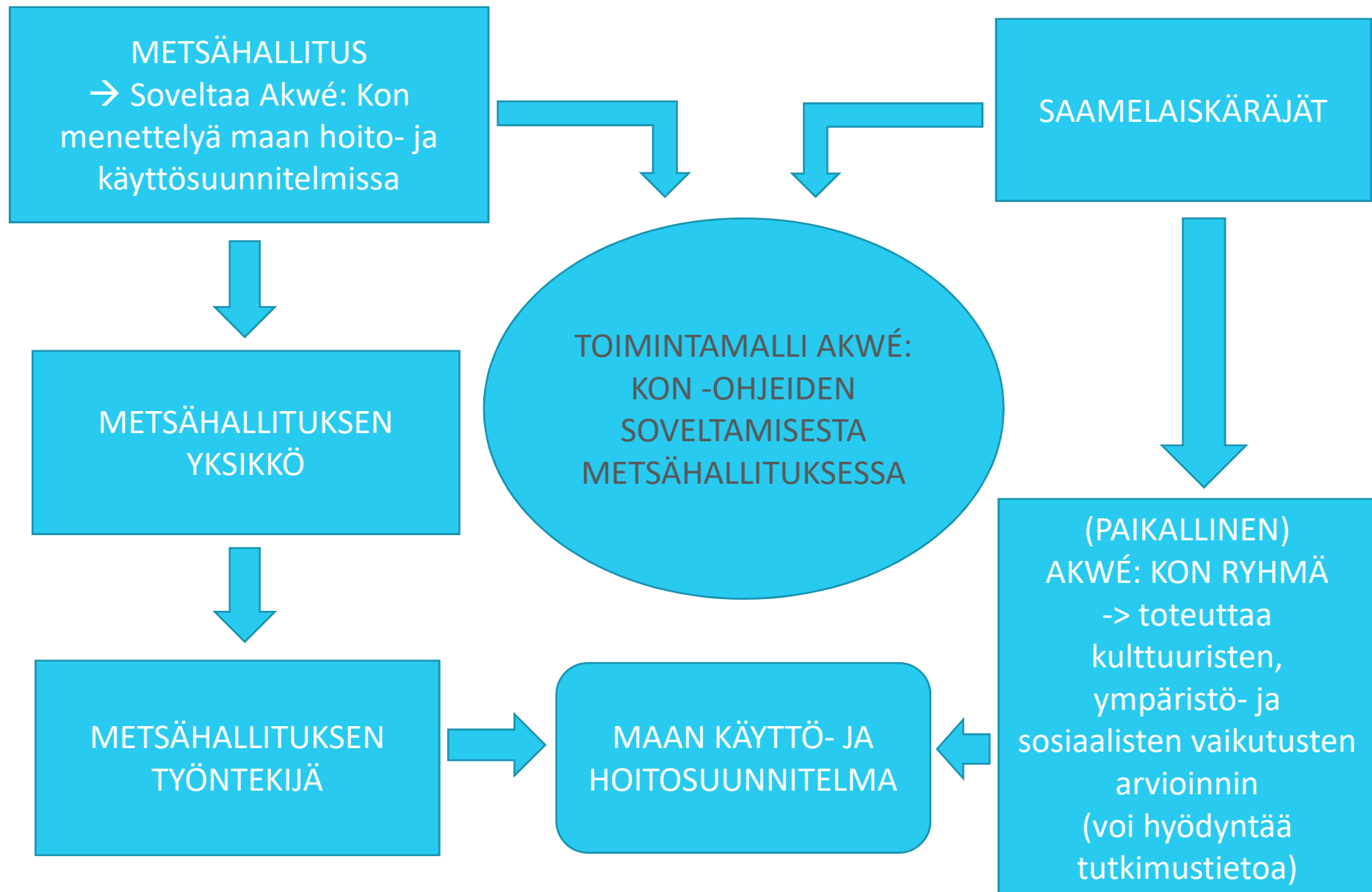
YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Luonnon puolesta – ihmisen hyväksi. Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategiasta vuosiksi 2012–2020

Luonnon puolesta - ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön toimintaohjelma 2013–2020

- Luonnon monimuotoisuuden työryhmä
- Alkuperäiskansojen perinnetietoa käsittelevän artikla 8j:n kansallinen asiantuntijaryhmä → suositukset Akwé: Kon ohjeiden soveltamisesta maankäyttö- ja rakennuslain toimeenpanossa & Akwé: Kon ohjeiden soveltamisesta ympäristövaikutusten arviointiprosesseissa
- Akwé: Kon ohjeet (Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2011)

2. AKWÉ: KON -MENETTELY SUOMESSA

2. AKWÉ: KON -MENETTELY SUOMESSA

LISTA SUUNNITELMISTA (HYÖDYNNETTY AKWÉ: KON -MENETTELYÄ)

1. LUONTOPALVELUT

= *kansallispuistojen ja muiden luonnonsuojelualueiden hoito- ja retkeilypalvelut, luonnon ja kulttuuriperinnön suojele*

- Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma (pilotti) (2012)
- Kevon luonnonpuiston hoito- ja käyttösuunnitelma (2016)
- Urho Kekkosen kansallispuiston, Sompion luonnonpuiston, Kemihaaran erämaa-alueen sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma (2016)
- Puljun erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma (2016)
- Saanan alueen hoito- ja käyttösuunnitelma (lausuntoluonnos 2017)
- Käsivarren alueen hoito- ja käyttösuunnitelma (lausuntoluonnos 2017)
- Vätsärin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma

2. METSÄTALOUS OY

= *valtion monikäyttömetsien hoito ja puun myynti*

- Inarin Juutuan-Tuulispään virkistysmetsän käyttösuunnitelma
- Muddusjärven Paliskunnan alueen metsähakkuita koskeva toimintasuunnitelma

2. AKWÉ: KON -MENETTELY SUOMESSA

AKWÉ: KON -MENETTELYN LAAJENTAMINEN:

- ❖ Luonnonvarasuunnitelmat
- ❖ Metsähallituksen kiintiöpäätöksiä koskevat prosessit (metsästys, kalastus, maastoliikenne)
- ❖ **YVA-menettelyt**
- ❖ SOVA-menettelyt
- ❖ Maankäyttö- ja rakennuslain toimeenpano (maakuntaohjelma, maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava)
- ❖ Kaivosalalla esimerkiksi malminetsintälupamenettelyt (kaivosyhtiö rahoittaisi Akwé: Kon -menettelystä aiheutuneet kustannukset)
- ❖ (yleisellä tasolla) Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes), Aluehallintovirasto (AVI) ja Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (Lapin ELY-keskus) vaikutustenarviointia vaativissa tai muistuttavissa menettelyissä
- ❖ ILO sopimuksen 169:n sekä Pohjoismaisen saamelaisopimuksen kansallinen maankäyttöön liittyvässä täytäntöönpanossa.

4. ”SAAMELAISTEN PERINNETIEDON SISÄLLYTTÄMINEN YMPÄRISTÖPÄÄTÖKSENTEKOON” -PROJEKTI

Projekti suunniteltiin alun perin tukemaan ja avustamaan Käsivarren Akwé: Kon -ryhmää (lisäresurssi)

Hankkeessa kartoitetaan Käsivarren alueen saamelaisten maankäyttöön liittyvää perinnetietoa, jotta se voidaan ottaa paremmin huomioon luonnon monimuotoisuutta ja kestävästä kehitystä sekä saamelaisten oikeuksia koskevassa päätöksenteossa. Hanke keskittyy Käsivarren alueen porosaamelaisten perinnetiedon taltioimiseen yhteistyössä paikallisen Akwé: Kon -työryhmän kanssa.

4. ”SAAMELAISTEN PERINNETIEDON SISÄLLYTTÄMINEN YMPÄRISTÖPÄÄTÖKSENTEKOON” -PROJEKTI

2016-2017

Rahoittaja: Maj and Tur Nessling säätiö

Projektijohtaja: tri Leena Heinämäki

YHTEISÖLÄHTÖINEN LÄHESTYMISTAPA

- Yhteisön tarpeiden kartoitus
- Yhteisön tarpeisiin vastaaminen
- Yhteisöä hyödyttävä tutkimus

OSALLISTUTTAVA METODI

- Suunnittelu, toteutus ja tulokset yhteistyössä Käsivarren Akwé: Kon -ryhmän ja muiden paikallisten saamelaisyhteisön edustajien kanssa
- Ei nimellistä osallistuttamista vaan aitoa yhteistyötä

PROJEKTIN TUOTOKSIA:

- Avustettiin Käsivarren Akwé: Kon ryhmää tuottamaan tietoa Käsivarren erämaa-alueen ja Saanan alueen hoito- ja käyttösuunnitelmiin (perinnetiedon kerääminen jne.)
- Olsen, Laura; Harkoma, Assi; Heinämäki, Leena and Heta Heiskanen (2017) ”Saamelainen perinnetiedon huomioiminen ympäristöpäätöksenteossa”
- Perinnetietoa käsittelevät videohaastattelut (saamelaiset, asiantuntijat, tutkijat jne.)
- Saamelaisen elävän kulttuuriperinnön taltiointi
- Perinnetieto-oppitunti paikallisessa koulussa (saamelaisen edustaja & tutkija)

Hans Christian Hansen, Enontekiö, 2016

5. AKWÉ: KON -MENETTELYN KEHITTÄMISTARPEET

YHTEENVETO

TEORISSA: AKWÉ: KON MENETTELYLLÄ ON VALTAVA POTENTIAALI
MENETTELYN AVULLA VOIDAAN:

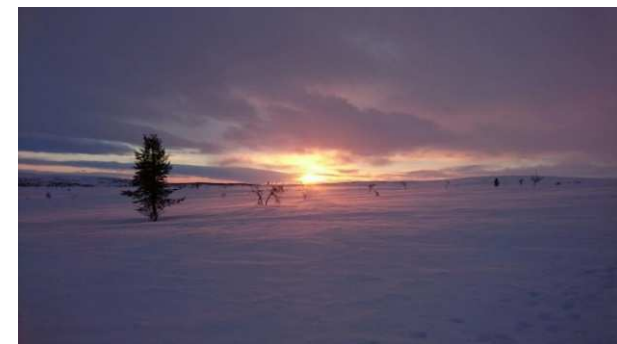
- 1) KARTOITTA A ALKUPERÄISKANSOJEN KULTTUURIIN JA ELINKEINOIHIN KOHDISTUVIA UHKIA,
- 2) SUORITTA A KULTTUURISTEN, YMPÄRISTÖ- JA SOSIAALISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTIA JA
- 3) LAATIA KÄYTTÖ- JA HOITO- TAI SEURANTASUUNNITELMIA

- PERINNETIEDON SISÄLTYTTÄMINEN YMPÄRISTÖPÄÄTÖKSENTEKOON
- BIOLOGISEN MONIMUOTOISUUDEN SUOJELU
- PERINTEISTEN ELINKEINOJEN, KULTTUURIN JA KULTTUURIPERINNÖN TURVAAMINEN
- KANSALLISTEN JA KANSAINVÄLISOIKEUDELLISTEN VELVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

KÄYTÄNNÖSSÄ: MENETTELYN TOTEUTUKSESSA ON HAASTEITA
SAAMELAISILLA ON OLLUT:

- VAIKEUKSIA SUORITTA A PERINNETIETO-POHJAISTA VAIKUTUSTEN ARVIOINTIA JA
- TUOTTA A TIETOA, JOLLA ON VAIKUTTAVUUTTA YMPÄRISTÖPÄÄTÖKSENTEOSSA

**AKWÉ: KON -MENETTELYÄ ON KEHITETTÄVÄ JA
OHJEIDEN SOVELTAMISTA LAAJENNETTAVA, JOTTA
MENETTELY VOI SAAVUTTA A TÄYDEN
POTENTIAALINSA VAIKUTUSARVIOINTI- JA
OSALLISTUTTAMISTYÖKALUNA SEKÄ
YHTEISEN TIEDON TUOTTAMISEN MEKANISMINA**

Berit Siilasjoki, Enontekiö,, 2017

Kiitos!

AKWE: KON –MENETTELYN SOVELTAMINEN YVA-PROSESSEISSA (?)

Kysymykset:

1. Onko Akwé: Kon -menettelyä mahdollistaa soveltaa YVA-prosesseissa?
2. Miten Akwé: Kon -menettely voidaan liittää osaksi olemassa olevia YVA-prosesseja?
3. Voidaanko Akwé: Kon -menettelyllä turvata alkuperäiskansojen tosiasiallinen osallistuminen YVA-prosesseihin?
4. Voidaanko Akwé: Kon -menettelyllä edistää alkuperäiskansojen perinnetiedon hyödyntämistä YVA-prosesseissa?

www.arcticcentre.org

assi.harkoma@ulapland.fi

